

Ανάλυση στα γεγονότα

Οι αλλαγές στην Παιδεία και η ποιότητα των ΑΕΙ

Ο ΑΝΥΠΑΡΚΤΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ

Του ΜΙΧΑΗΛ ΛΟΥΚΑ*

Η πολυσυζητημένη πρόταση για αλλαγές του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και λειτουργία των Α.Ε.Ι., που μόλις πρόσφατα έγινε γνωστή μέσω του Διαδικτύου και στα μέλη Δ.Ε.Π. των παν/μίων, προκαλεί βαθύτατη απογοήτευση.

Αυτό το νομοσχέδιο προκάλεσε τις μύριες αντιδράσεις. Σ' αυτό το νομοσχέδιο αναφέρονταν οι φήμες, που ένα χρόνο τώρα διαδίδονταν (από το ΥΠ.Ε.Π.Θ.;) ότι δηλαδή το υπουργείο έχει προβεί σε σημαντικές και ουσιαστικές αλλαγές του νόμου-πλαισίου των Α.Ε.Ι., γεγονός που επέτρεψε την οργάνωση αλλά και την ενίσχυση όλων των δυνάμεων στα πανεπιστήμια, που επιθυμούν, για διαφορετικούς λόγους, τη διατήρηση της σημερινής τελματώδους κατάστασης; Ή, μήπως, το σημερινό νομοσχέδιο έχει «εξομαλυνθεί» και τροποποιηθεί μετά τις έντονες αντιδράσεις που εκδηλώθηκαν;

Ανέφερε πολλές φορές η κ. υπουργός ότι το νομοσχέδιο είναι προϊόν πολύχρονης συζήτησης. Με ποιους; Μήπως με τους πρυτάνεις και οι τελευταίοι, εν όψει των πρόσφατων πρυτανικών εκλογών, το εξαφάνισαν; Μήπως με τους στενούς της συνεργάτες; Δεν έρχονται οι πρόσφατες δηλώσεις της για ενημέρωση της πανεπιστημιακής κοινότητας σε αντίθεση με τις αρχικές της δηλώσεις, ότι δηλαδή το νομοσχέδιο υπήρξε καρπός συζητήσεων και διαβουλεύσεων με την πανεπιστημιακή κοινότητα; (Υπενθυμίζω ότι ο κυβερνητικός εκπρόσωπος ανέφερε ότι πρώτη φορά υπήρξε τέτοια ενημέρωση!).

Πριν αναφερθώ στο νομοσχέδιο πρέπει να επισημάνω ότι, όσες φορές εκπρόσωποι του υπουργείου ή ακόμη και η ίδια η κ. υπουργός μίλησαν στην τηλεόραση, απέφυγαν συστηματικά να αναφερθούν στην ποιότητα της εκπαίδευσης και στην ποιότητα του επιστημονικού προσωπικού των Α.Ε.Ι. Το ίδιο πράττουν και όσοι εμπλέκονται στις σημερινές κινητοποιήσεις. Κι όμως, το πρόβλημα των πανεπιστημίων μας σήμερα σχετίζεται άμεσα με την ποιότητα του επιστημονικού τους προσωπικού.

Πολλοί καθηγητές ελάχιστη σχέση έχουν με την επιστήμη που υποτίθεται ότι θεραπεύουν. Γι' αυτό, τον λόγο και το ερευνητικό τους έργο είναι ανύπαρκτο ή απαράδεκτα χαμηλής στάθμης, όταν τα πανεπιστήμια θεωρούνται και πρέπει να είναι οι κύριες πηγές της νέας γνώσης.

Σήμερα έχει αποδειχθεί, με διάφορες μεθόδους και αποδεκτούς τρόπους αξιολόγησης της διδασκαλίας, ότι υπάρχει ισχυρή θετική συσχέτιση μεταξύ επιπέδου ερευνητικής δραστηριότητας και ποιότητας διδασκαλίας. Με άλλα λόγια, οι καλοί ερευνητές είναι και καλοί δάσκαλοι. Έτσι, ο μύθος ότι υπάρχουν πολύ καλοί πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, αλλά επειδή ασχολούνται με τη διδασκαλία δεν είναι δραστήριοι στην έρευνα, ουδεμία σχέση έχει με την πραγματικότητα.

Πολλοί καθηγητές εκλέγονται με άρθρα δημοσιευμένα σε εκλαϊκευμένα περιοδικά, θεωρούμενα ερευνητικές εργασίες ή με άρθρα τους σε περιοδικά μηδαμινής επιστημονικής εγκυρότητας, άγνωστα στη διεθνή πανεπιστημιακή κοινότητα ή με 2-3 εργασίες στα λεγόμενα διεθνή έγκυρα περιοδικά. Πολλά μέλη Δ.Ε.Π. ουδέποτε έχουν εργαστεί σε πανεπιστήμια του εξωτερικού, με συνέπεια να έχουν περιορισμένους ακαδημαϊκούς ορίζοντες και να αναπαράγουν ως εκ τούτου το περιβάλλον που τα διαμόρφωσε.

Όλα αυτά έχουν μετατρέψει τις εκλογές των μελών Δ.Ε.Π. σε πολλά πανεπιστημιακά τμήματα σε μια απλή δημοσιοϋπαλληλική εξέλιξη. Ας σημειωθεί ότι το σύστημα σπάνια επιτρέπει την εκλογή (σε προκηρυσσόμενες θέσεις υπηρετούντων ήδη μελών Δ.Ε.Π.) των εκτός των τειχών, ακόμη και αξιολογότερων επιστημόνων.

Η βελτίωση της ποιότητας του επιστημονικού προσωπικού των Α.Ε.Ι. δεν επιτυγχάνεται ασφαλώς με τη συμμετοχή εκλεκτόρων από μέλη Δ.Ε.Π. άλλων τμημάτων του ίδιου ή άλλου Α.Ε.Ι. σε ποσοστό ίσο με το 1/3 του εκλεκτορικού σώματος, όπως αναφέρεται στο άρθρο 23 του νομοσχεδίου. Με την προτεινόμενη ρύθμιση υφίσταται ο κίνδυνος, ορισμένα πανεπιστημιακά τμήματα, που εξακολουθούν σε πείσμα των καιρών να διατηρούν ένα επίπεδο ποιότητας, προοδευτικά να υποβαθμιστούν με την «εισαγωγή» εκλεκτόρων από άλλα ποιοτικώς υποδεέστερα πανεπιστημιακά τμήματα.

Στο άρθρο 1 του νομοσχεδίου αναφέρεται ότι τα πανεπιστήμια πρέπει να έχουν «... προσήλωση στις αρχές τις βιώσιμης ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής». Οι φράσεις αυτές προφανώς αποτελούν αντικείμενο ανάλυσης από ψυχολόγους-κοινωνιολόγους. Στο ίδιο άρθρο αναφέρεται, επίσης, ότι τα Α.Ε.Ι. «συμβάλλουν στην εμπέδωση της ισότητας των φύλων». Επειδή πίστευα ότι δεν υφίσταται πρόβλημα ισότητας των φύλων στη χώρα μας εν έτει 2006, θα ήταν σκόπιμο να διευκρινιστεί αν η εμπέδωση αυτή αφορά την ισότητα του ανδρός προς τη γυναίκα ή της γυναίκας προς τον άνδρα.

Στο άρθρο 3 η πρόταση περί αρμοδιότητας του Πρυτανικού Συμβουλίου όσον αφορά το πανεπιστημιακό άσυλο δεν είναι καινούργια. Είχε προταθεί εγγράφως από τον υποφαινόμενο στον τότε υπουργό Παιδείας

κ. Γ. Παπανδρέου και είχε δημοσιευθεί προ δεκαετίας στην «Ελευθεροτυπία». Δεν καταργεί το άσυλο. Απλώς καθιστά δυνατή τη λήψη μέτρων.

Οι εσωτερικοί κανονισμοί που αναφέρονται στο άρθρο 4 του νομοσχεδίου προβλέπονται και στο άρθρο 5 του Ν 2083/92, όπου αναφέρεται ότι «κάθε Α.Ε.Ι. είναι υποχρεωμένο να καταρτίσει εσωτερικό κανονισμό μέχρι την 31 Δεκεμβρίου 1993».

Τα τετραετή προγράμματα, που αναφέρονται στο άρθρο 5, θα έχουν, φοβάμαι, την τύχη που είχε και ο προγραμματισμός θέσεων Δ.Ε.Π. του Ν. 2083/92. Στην ουσία, ουδέποτε υπήρξε προγραμματισμός, επειδή για την εκάστοτε κυβέρνηση ή ακόμη και για την εκάστοτε πολιτική ηγεσία του ΥΠ.Ε.Π.Θ., ο προγραμματισμός, και μάλιστα ο πολυετής, είναι διαδικασία άγνωστη.

Ο «εκτελεστικός διευθυντής οικονομικών και διοικητικών υποθέσεων», που προβλέπεται από το άρθρο 6 του νομοσχεδίου, είναι ένα νέο όργανο ασαφούς σκοπιμότητας, με αρμοδιότητα τον συντονισμό και διεύθυνση των οικονομικών και διοικητικών υπηρεσιών του Α.Ε.Ι. Ποιος τότε θα είναι ο αρμοδιότητες των προϊσταμένων των διοικητικών και των οικονομικών υπηρεσιών ενός Α.Ε.Ι., όταν μάλιστα ο εκτελεστικός διευθυντής επικουρείται στο έργο του από γραμματεία αποτελούμενη από (μέχρι) οκτώ ειδικούς επιστήμονες; Δεν θα υπάρξει πλήρης σύγκριση αρμοδιοτήτων και επιπλέον ένα γραφειοκρατικό «καπέλωμα» των διοικητικών και οικονομικών υπηρεσιών του Α.Ε.Ι. από τον εκτελεστικό διευθυντή που λογοδοτεί στη Σύγκλητο; Αναμένει κανείς αποτελεσματικότερη λειτουργία του ιδρύματος, όπως αναφέρεται στο νομοσχέδιο ή μάλλον αδρανοποίηση των διοικητικών και οικονομικών του υπηρεσιών;

Η έμμεση συμμετοχή όλων των φοιτητών στην ψηφοφορία ανάδειξης των πρυτανικών αρχών, που προβλέπεται από το άρθρο 8 του νομοσχεδίου, αποτελεί πρόοδο, αφού εξασθενίζει τον ασφυκτικό εναγκαλισμό που ασκούν τα κόμματα στα πανεπιστήμια. Η ρύθμιση θα επηρεάσει κυρίως τις δύο μεγάλες φοιτητικές παρατάξεις, τη ΔΑΠ και την ΠΑΣΠ, τα μέλη των οποίων είναι αδύνατον να ελεγχθούν και να καθοδηγηθούν στο σύνολό τους.

Δεν αντιλαμβάνομαι τη σκοπιμότητα του άρθρου 10, περί συνηγόρου των Α.Ε.Ι. Ο Συνήγορος του Πολίτη θα εισηγείται και θα συμβουλεύει, προφανώς με βάση την ισχύουσα νομοθεσία. Ποιος θα είναι τότε ο ρόλος των υφισταμένων νομικών συμβούλων των πανεπιστημίων;

Το άρθρο 13 περί ανώτατης διάρκειας της εκπαίδευσης είχε επανέλθει επί υπουργίας Γ. Παπανδρέου από την τότε υφυπουργό κ. Ελένη Στεφάνου. Η αντιμετώπιση του θέματος φαίνεται σήμερα να έχει τη συναίνεση της κοινής γνώμης και, το κυριότερο, δημιουργεί την αίσθηση ότι στο πανεπιστήμιο υπάρχουν κανόνες λειτουργίας και ακαδημαϊκής τάξης. Όμως, στην πραγματικότητα, τα προβλήματα που δημιουργούν στα πανεπιστήμια οι λεγόμενοι αιωνόβιοι φοιτητές είναι ελάχιστα σε σχέση με τον θόρυβο που δημιουργήθηκε. Οι φοιτητές αυτοί δεν έχουν δικαίωμα σίτισης, ούτε δικαίωμα εισιτηρίων, ούτε, τέλος, λαμβάνουν δωρεάν συγγράμματα.

Το σύστημα των ανά τρεις αποτυχημένες εξετάσεις και μία εξέταση από τριμελή επιτροπή (άρθρο 13 του νομοσχεδίου) θα προσθέσει νέα γραφειοκρατικά προβλήματα στο ήδη επιβαρυνόμενο εξεταστικό σύστημα. Η δυνατότητα εξαίρεσης του αρχικού εξεταστή (ο οποίος μετά βεβαιότητας θα είναι ο διδάσκων) είναι άκρως λαϊκίστικο μέτρο, με αντιπαιδαγωγικό και αντιακαδημαϊκό χαρακτήρα.

Εν κατακλείδι, ενώ υπάρχει πελώριο πρόβλημα ποιότητας σήμερα στα πανεπιστήμια, το νομοσχέδιο είναι άχρωμο και ανάλαφρο, χωρίς να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των καιρών. Ωδινεν, λοιπόν, όρος και έτεκε μιν; Μάλλον κάτι τέτοιο. Τίποτε περισσότερο, τίποτε λιγότερο.

Όσον αφορά τα ιδιωτικά πανεπιστήμια, οι απόψεις μου συμπίπτουν με τις απόψεις του γ.γ. του ΥΠ.Ε.Π.Θ. κ. Καραμάνου, όπως τις δημοσιοποίησε ως πρύτανης στις 21 Φεβρουαρίου 2004. «Δεν καταλαβαίνω πώς εννοούν την ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων. Δεν αντιλαμβάνομαι πώς μπορεί να λειτουργήσει κάτι τέτοιο, αφού απαιτούνται μεγάλες και γενναίες επενδύσεις. Όλα αυτά είναι πολύ εύκολο να τα λέει κάποιος, στην πράξη όμως χρειάζεται μακροχρόνιος σχεδιασμός. Και κυρίως δεν πρέπει να ευτελιστεί ο θεσμός των πανεπιστημίων από σειρά από μαγαζάκια, που θα λειτουργούν σε νομαρχίες, δήμους κ.λπ.»

* Καθ. Γενετικής του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, π. πρύτανης